

**DE JACHT
OP DE
FÜHRER**

MICHIEL JANZEN

Lannoo

Opmerking vooraf

Het verhaal in dit boek is fictief. Daar staat tegenover dat het merendeel van de personen die genoemd worden wel degelijk hebben bestaan. Vele incidenten, details en anekdotes zijn historisch correct. Achterin dit boek is een lijst met de belangrijkste personages opgenomen.

MJ

WWW.LANNOO.COM

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

OMSLAGONTWERP: DPS Design & Prepress Studio

AUTEURSPORTRET: Koen Broos

STRAMIEN: Studio Lannoo

ZETWERK: Bananas

Als u opmerkingen of vragen hebt, dan kunt u contact opnemen met onze redactie: redactiefictie@lannoo.com

© Michiel Janzen, Uitgeverij Lannoo nv, Tiel, 2020

D/2020/45/603 – NUR 330-337

ISBN: 978 94 014 7133 6

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

‘De aanklacht te hebben gestreden
voor een crimineel regime
heb ik zonder bezwaar op me genomen,
omdat het de plicht is van elke soldaat
om de oorlog te beperken
dan wel tegen te houden zolang hij
het bevel daartoe gekregen heeft.
Of het zinvol is,
dat moet de geschiedenis uitwijzen.’

- Otto Skorzeny in een interview (1974)

Proloog

31 januari 1943 - Stalingrad, Sovjet-Unie

STILTE KAN RUST betekenen, maar in Stalingrad is het meestal een aankondiging van de dood. Het slachtoffer merkt er niets van, hij is uit de hel op aarde verlost. Vanochtend hangt er een onwerkelijke stilte in de stad aan de Wolga. De gebouwen op het Rode Plein zijn vervormd tot ruïnes. De muren die nog overeind staan, zitten vol zwarte gaten van granaatinslagen en vormen een macaber decor. Door de besneeuwde straten ligt een spoor aan granaathulzen, helmen en uitgebrande wrakken. Zwaveldamp en stof verduisteren de lucht. In de verte is het gebulder van Russische en Duitse kanonnen hoorbaar. Voortdurend klinken gewerschoten en salvo's van mitrailleurs. Een enkele schreeuw – altijd in het Russisch – is hoorbaar. Een tiental Sovjetsoldaten rent gebukt richting het Univermaggebouw. Het voormalige warenhuis is teruggebracht tot een skelet van steen en staal, toch blijft het met zijn licht gebogen gevel een herkenbaar punt. De in winterkleding gestoken soldaten dragen een bontmuts en gevoerde laarzen. Ze zagen het zwaaien met de witte vlag, toch zijn ze alert. Want hoewel de tegenstand van de Duitsers de laatste dagen steeds zwakker werd, blijven enkele fanatiekelingen hardnekkig weerstand bieden. Omdat ze vlak bij het commandocentrum van het Duitse Zesde Leger

zitten, dachten ze vannacht de laatste verzetshaard uitgeschakeld te hebben, een fanatieke groep SS'ers die zich liever doodvecht dan capituleert. Vijf minuten geleden kwam een Duitse soldaat achter een raam op de eerste verdieping van Univermag tevoorschijn. Hij toonde een witte vlag en riep in het Russisch: 'Mijn baas wil met jullie baas spreken!'

Luitenant Fjodor Iltsjenko, met 21 jaar de enige Sovjetofficier ter plekke, riep vanachter een half ingestorte gevel terug: 'Ik ben hier de baas.'

Iltsjenko verzamelt wat er over is van zijn peloton en steekt met zijn mannen het Rode Plein over. Vlak voordat het peloton van Iltsjenko het pand wil binnengaan, horen ze enkele Duitsers roepen: 'Ivan opgepast! De ingang is ondermijnd!'

Iltsjenko laat zijn mannen halt houden. Twee gehavende Duitse soldaten komen uit een geïmproviseerde schuttersput omhoog. Over hun uniform dragen ze een deken en een gebreide shawl, aan hun voeten ingezwachtelde laarzen. Ze houden hun handen omhoog en maken gebaren richting een zijingang. Ongewapend gaan ze de Sovjets voor. De groep van Iltsjenko volgt de twee Duitsers. Die nemen een trap naar de kelder. Bij elke trede knerpt de sneeuw onder hun laarzen. Onderaan de trap hebben zich een aantal Duitse soldaten verscholen tegen vijandelijk vuur en de kou. Ze bewegen amper. Hun gezichten zijn net zo grijs als hun versleten uniformen. Iltsjenko vermoedt dat enkelen van hen niet meer leven. Na drie maanden omsingeling, praktisch zonder proviand, munitie en kans op redding is het eens zo machtige Zesde Leger verschrompeld tot een zielig groepje mannen. Hun functioneren doet denken aan het stuiptrekken van een stervend dier. In de kelder zitten en liggen nog meer Duitsers. Ze maken geen aanstalten om te vechten. De penetrante geur van transpiratie, braaksel en urine hangt in de ruimte. Een Duitse officier komt op hen af, steekt zijn hand op en beveelt Iltsjenko's mannen om hun wapens achter te laten. Iltsjenko stapt naar voren en sneert 'Njet!' tegen de Duitser. De officier staart Iltsjenko aan. Die laat zich niet kennen. Hij

weet dat vriendelijkheid hier niet werkt. Verderop klinkt een schot. Niemand reageert. Een Duitse soldaat heeft zelfmoord gepleegd. De Russen lopen door. Iltsjenko leidt zijn groep verder het pand in. Hij voelt dat er iets gaat gebeuren. Een andere Duitse officier komt hem tegemoet en salueert met zijn hand aan zijn *oesjanka*, een Russische bontmuts. ‘Generaal Schmidt, stafchef van het Duitse Zesde Leger.’

Schmidt heeft een baard en gebarsten lippen, toch oogt hij zonder dan de soldaten om hem heen. Naast hem staat een onderofficier met ingevallen gezicht. Het is Boris von Neidhardt, de Duitse tolk. Iltsjenko herkent hem als de man met de witte vlag. Wanneer hij vertaald heeft, antwoordt de Rus: ‘Luitenant Fjodor Iltsjenko.’

‘Is er geen hogere officier aanwezig?’ vraagt de Duitse officier.

‘Nee. U zult het met mij moeten doen.’

‘Nou goed dan’, zegt Schmidt. ‘Ik wil de overgave van het Zesde Leger met u bespreken. Welke zijn uw voorwaarden?’

‘Complete overgave.’

Schmidt knikt, excuseert zich en loopt naar een kamer verderop. Na enige tellen keert hij terug.

‘In orde’, zegt hij.

‘Waar is generaal Paulus?’ vraagt Iltsjenko.

‘U bedoelt Generalfeldmarschall Paulus... die bevindt zich in die kamer.’

‘Veldmaarschalk Paulus... sinds wanneer?’

‘Sinds gisteren. Eh... u moet weten... de veldmaarschalk is erg... gespannen.’

‘Kan me niet schelen. Ik wil hem zien.’

Schmidt stapt opzij. ‘Zoals u wilt. U kunt mij volgen.’

Iltsjenko en een tweede Rus volgen Schmidt en Von Neidhardt. De generaal opent de beschadigde deur van wat ooit het kantoor van een afdelingschef was. Iltsjenko stapt in de deuropening. In de kleine ruimte ligt een man te roken op een veldbed. Het is Paulus, hij draagt zijn uniform inclusief alle onderscheidingen. Wanneer

hij de Sovjetsoldaat ziet, kijkt hij even op. Iltsjenko springt in de houding en salueert voor de Duitse veldmaarschalk. Die reageert amper. Met ongeschoren kin en waterige ogen, kijkt hij naar de Rus.

‘Bent u gereed om te capituleren... veldmaarschalk?’ vraagt Iltsjenko.

Paulus knikt even en rookt door.

Iltsjenko laat het erbij. Naast de sigarettenrook ruikt hij nog iets anders. Wanneer hij zich omdraait, herkent hij de geur. De weë lucht van desillusie.

Het nieuws dat een veldmaarschalk en vierentwintig generaals zich hebben overgegeven, bereikt twee uur later Stalin. Die slaat met zijn vlakke hand op zijn bureau en geeft opdracht om Paulus, diens stafchef Schmidt en diens adjudant kolonel Adam direct naar Moskou te brengen. De volgende dag worden de drie het Kremlin in geleid. Ze dragen hun Duitse uniform in vol ornaat, maar aan hun koppelriem ontbreekt de holster. Afgelopen nacht was de eerste die ze in relatieve rust doorbrachten. De Sovjets hebben hen met respect behandeld. Ze kregen een maaltijd aangeboden, een bed met schone lakens en vanochtend hebben ze zich kunnen wassen en scheren. Hoewel Paulus de minste baard had van hun drieën, ging hij er zichtbaar op vooruit. Gekleed in zijn generaalsuniform loopt hij met zijn stafchef en zijn adjudant door de gangen van het Sovjetregeringscentrum. Ze volgen twee NKVD-leden. Links en rechts van hen lopen soldaten van het Kremlinregiment. Die dragen geen oesjanka's maar petten, die zo strak ogen alsof deze uit graniet zijn gehouwen. De Duitse officieren worden naar een grote werkkamer gebracht. De soldaten draaien 180 graden op hun plaats en marcheren terug.

De werkkamer meet ongeveer tien bij tien meter. Daglicht valt binnen via hoge ramen, haardvuur houdt de temperatuur aangenaam, op de grove tegelvloer ligt een berenvacht. Behalve de twee NKVD-leden, met hun blauwe pet, staan er nog twee bewakers bij

de deur. Deze hebben het Mosin-Nagantgeweer aan de voet staan. Paulus kijkt naar Schmidt en Adam. Er wordt geen woord gesproken, maar allen stellen zich dezelfde vraag. Het antwoord laat niet lang op zich wachten. De deuren aan de overzijde gaat open en de Kremlinwachters laten drie heren binnen. De Duitsers nemen automatisch hun pet af. De voorste man wordt direct aan zijn snor herkend. Jozef Stalin draagt een sober beige maarschalksuniform zonder enige onderscheiding en zwarte laarzen. Hij begroet zijn gasten niet. Hij loopt naar zijn bureau, neemt plaats en steekt zijn pijp aan. De andere twee heren blijven staan. Paulus en Schmidt herkennen Lavrenti Beria, de chef van de NKVD – de binnenlandse veiligheidsdienst – van een krantenfoto. De derde man is een onbekende. Hij stelt zich niet voor. Niemand zegt iets.

Stalin dooft de lucifer en trekt aan zijn pijp.

‘Почему ты не застрелился?’

De vraag lijkt uit het niets te komen. De Sovjetleider heeft gesproken zonder de Duitse officieren aan te kijken. Hij wacht en trekt opnieuw aan zijn pijp. Zijn blik blijft op de papieren voor hem rusten.

Een van de NKVD-mannen vertaalt het Russisch naar het Duits: ‘Waarom hebt u zichzelf niet doodgeschoten?’

Schmidt en Adam kijken naar hun bevelhebber. Paulus aarzelt. Blijkbaar kent Stalin de traditie onder Duitse veldmaarschalken: winnen, of sterven in het harnas – en als dat laatste niet kan, dan is zelfmoord de enige optie. Nog nooit heeft een Pruisische of Duitse veldmaarschalk gecapituleerd. Hitler weet dat. Daarom bevorderde hij Paulus op het laatste moment. De keuze voor zelfmoord werd Paulus op een presenteerblaadje aangeboden. Hij kende die traditie maar al te goed. Dat hij weigerde heeft alles te maken met het lot waarin hij ongewild terecht kwam. Zijn eed van trouw aan de Führer belemmerde hem om tegen de wil van Hitler in te gaan. Die had hem verboden om uit te breken uit de ‘ketel’ van Stalingrad. Zijn generaals zinspeelden met die optie, zijn geweten stoeide met het idee en Von Manstein gaf hem de opdracht, maar

zijn stafchef Schmidt was stellig: wat Hitler wil zal ook geschieden. Paulus zat tussen hamer en aambeeld. De hamer waren de legers van Tsjoejkov, het aambeeld was zijn eed van trouw. Uiteindelijk maakte hij geen enkele keuze. Kijk waar het hem gebracht heeft. Hij is de eerste gevangengenomen Duitse veldmaarschalk in de geschiedenis. Die reputatie, daar heeft hij maling aan. Hij heeft nooit om het commando van het Zesde Leger gevraagd. Hij is nooit een man van actie geweest. Liever maakt hij strategische plannen en laat ze door anderen uitvoeren. Hij heeft maling aan Hitler. Maling aan de nazi's en hun verderfelijke ideologie. Maling aan de hele oorlog.

Paulus sluit zijn ogen. Hij kan niet meer. Hij is moe. Nee, meer dan dat. Hij is op. Hij richt zijn blik op Stalin en antwoordt: 'Omdat ik het vertik om mezelf overhoop te schieten voor die Boheemse korporaal!'

Schmidt en Adam kijken hun bevelhebber ontsteld aan. De NKVD-tolk vertaalt de opmerking van Paulus naar het Russisch, en ook bij Stalin en de anderen is de verrassing merkbaar.

'Ahahahah!' Stalin proest het uit. Rook ontsnapt uit zijn mond. Met toegeknepen ogen zit hij achter zijn bureau. 'Dat is het beste wat ik deze week gehoord heb. En dan zegt men dat Duitsers geen humor hebben. Bravo! U bent een man naar mijn hart.'

Hij legt zijn pijp op de rand van de bakelieten asbak en staat op. De tolk vertaalt Stalins woorden. Nadat Stalin om zijn bureau is gelopen, neemt hij plaats vlak voor Paulus. Hij kijkt de veldmaarschalk doordringend aan. De snor van Stalin beweegt niet. 'Maar het vrijwaart u niet van uw plicht. U vertegenwoordigt hier onze vijand, het Duitse Rijk.'

Stalin kijkt even naar Schmidt en Adam en dan weer naar Paulus. 'En daarom heb ik een opdracht voor u.'

Hij loopt naar zijn bureau en pakt het vel papier dat hij zojuist bekeek. Hij loopt terug naar Paulus en houdt het voor hem.

'Dit gaat u aan die Boheemse korporaal doorgeven.'

Paulus leest de Duitse tekst en kijkt weer op. 'Hoe... hoe wilt u dat ik dat doe?'

Stalin knipt ongeduldig met zijn vingers. De wachters openen de deuren voor de tweede maal. Deze keer wordt er een houten trolley binnengereden. Twee soldaten duwen de trolley en een derde loopt ernaast. De spaakwielen zijn met een strook rubber omkleed zodat het geluid gedempt wordt. Midden in de kamer, op het grote berenvel, zetten ze de trolley neer. Er staat een voorwerp op de trolley dat wordt bedekt door een verweerde rode doek. In een van de punten is het symbool van de gele hamer en sikkel zichtbaar.

'Deze vlag komt uit Leningrad', zegt Stalin. De tolk vertaalt het voor hen. 'Hij hing daar sinds september 1941. Zoals u weet, hangen er nog steeds Sovjetvlaggen in Leningrad.'

Paulus en de anderen weten dat de stad aan de Oostzee sindsdien belegerd wordt, maar nog steeds in Russische handen is.

Stalin knikt en de soldaat naast de trolley trekt de vlag weg. Een vierkante houten doos komt tevoorschijn. De soldaat draait de trolley een halve slag. Een toetsenbord en de verticaal geschreven naam van de codeermachine zijn zichtbaar.

'U herkent waarschijnlijk deze codeermachine. Het is een Lorenz SZ 42. Deze is begin mei 1942 veroverd bij Charkov. Een Enigmamachine hebben we ook, maar zoals u ongetwijfeld weet worden berichten naar Hitlers hoofdkwartier met een Lorenz verstuurd.'

Paulus, Schmidt en Adam kijken sprakeloos naar de *Schlüsselzusatz*, zoals het apparaat officieel heet.

Stalin kijkt naar de adjudant van Paulus. 'Kolonel Adam, ik begreep dat u met deze machine kunt omgaan...'

Wilhelm Adam aarzelt. Met zijn 49 jaar is hij slechts drie jaar jonger dan Paulus en twee jaar ouder dan Schmidt, toch voelt hij zich de junior van hun drieën. Het zal wel door zijn rang komen.

Schmidt schiet hem te hulp. 'Geachte maarschalk Stalin, het spijt ons zeer, maar voor het bedienen van die machine is een codeboek nodig.'

‘Ahahahah!’

Aan het gelach en de tevreden gezichten van de anderen kunnen de Duitsers afleiden dat de afweerpoging van generaal Schmidt weinig indruk maakt.

‘En u denkt dat wij dat niet wisten, ahahah...’

De tolk vertaalt de zin, maar de drie gevangenen begrepen de boodschap al. Stalin loopt naar de trolley en toont een rode map waar in gotisch schrift ‘Sondermaschinen SZ 42’ op staat. De Duitse adelaar en het hakenkruis eronder bevestigen de originaliteit.

Stalin mompelt iets naar een soldaat. Die saluëert, loopt richting een stoel die tegen de wand staat, tilt hem op en brengt hem naar de trolley.

‘Kolonel Adam, neemt u plaats!’

Wilhelm Adam kijkt naar Paulus. Die toont zwijgend een verbeterd blik.

Schmidt komt tussenbeide. ‘Kolonel Adam, ik verbied u deze machine te bedienen!’

De Sovjettolk vertaalt het Duits voor zijn landgenoten. Stalin houdt zijn hand aan zijn pijp. Hij neemt de Duitse gevangenen even op.

‘заставить его!’

Een van de NKVD-mannen haalt zijn Tokarevpistool uit de holster en zet het bij kolonel Adam tegen zijn slaap.

‘Ik geef u vijf seconden bedenktijd...’ mompelt Stalin.

De NKVD-man telt in het Russisch af. Hij heeft een rauwe stem. De tolk zwijgt.

‘In naam van de Führer, ik verbied u om de machine te bedienen!’ roept Schmidt opnieuw.

Kolonel Adam kijkt verschrikt om zich heen. De loop van het pistool rust tegen het uiteinde van zijn wenkbrauw. Allen horen hoe de man met de blauwe pet tot vijf telt.

Wilhelm Adam schreeuwt: ‘In godsnaam... nee!’

De NKVD-man haalt de trekker over.

Een klik is hoorbaar.

Alle Russen lachen hardop. Ze zijn bekend met dit spelletje. Kolonel Adam heeft een rood aangelopen hoofd. Met dichtgeknepen ogen staat hij te trillen op zijn benen.

‘Ahahah.’ Stalin lacht ingetogen. ‘Dit was slechts een waarschuwing. De eerste kogel is uit het magazijn gehaald. Er zitten er nog zeven in. Weigert u nog steeds?’

‘U hebt een eer van trouw aan de Führer gezworen!’ sneert Schmidt naar Adam.

Stalin draait zich in de richting van generaal Schmidt. ‘U bent een fanatiek mannetje. Bent u ook zo dapper?’

De tolk begint met het vertalen van Stalins opmerking, maar die gebiedt hem te zwijgen. Hij gebaart naar de man met de Tokarev om van kandidaat te wisselen. De NKVD-man zet het pistool bij Schmidt tegen het hoofd.

Die geeft geen krimp. Hij houdt zijn ogen op de muur voor hem gericht. Er wordt opnieuw afgeteld. Bij de vierde tel grijpt Paulus in en zegt hardop tegen zijn adjudant: ‘Kolonel Adam, gebruik de codeermachine en verstuur het bericht!’

Het pistool zakt omlaag. Wilhelm Adam neemt plaats op de stoel en gaat aan het werk. Hij zoekt de daginstelling op in het codeboek en stelt de startpositie in voor de rotors en pinnen. Het papier met het Duitse bericht wordt naast hem neergelegd. De tolk is bij hem komen staan en volgt zijn bewegingen nauwkeurig. Nadat het bericht is ingetikt, leest de tolk het nogmaals hardop. Eerst in het Duits, dan in het Russisch. Stalin knikt. Het bericht wordt verzonden. De secretaris-generaal trekt tevreden aan zijn pijp. Hij kijkt naar Beria. Die geeft zijn NKVD-mannen opdracht om de drie gevangenen af te voeren. Wanneer Adam opstaat, wordt een vochtige plek op de zitting zichtbaar. De spanning werd hem blijkbaar te veel.

‘Op 20 augustus 1939 ontving ik een telegram uit Berlijn’, zegt Stalin. ‘Het was een verzoek van Hitler. Of ik bereid was zijn minister van Buitenlandse Zaken Von Ribbentrop te ontvangen? U weet dat hij hier gekomen is om het niet-aanvalsverdrag te tekenen.

Vier maanden later feliciteert Hitler mij in een telegram met mijn zestigste verjaardag. Hij wenst het allerbeste voor het vriendelijke volk van de Sovjet-Unie. Ik laat een bericht terugsturen om hem te bedanken.’

Beria en de andere man kijken Stalin zwijgend aan.

De secretaris-generaal trekt aan zijn pijp. ‘Het bericht dat we zojuist verstuurd hebben is geen verdrag, felicitatie of bedankje. Het is meer dan dat. Het is een waarschuwing.’

Een halfuur later en ruim 1200 kilometer verderop, wordt het door kolonel Adam verzonden bericht ontcijferd door een Lorenz-operator in de Wolfsschanze, Hitlers hoofdkwartier in Pruisen. Die haalt de lange papierstrook uit de Lorenzteleprinter en overhandigt deze aan de onderofficier van dienst. Deze leest het bericht en brengt het direct naar zijn leidinggevende, die het op zijn beurt bekijkt en de ernst ervan begrijpt. Na nog twee keer van handen verwisseld te zijn is het veldmaarschalk Keitel die het bericht aan de Führer overhandigt. Gebogen over de kaartentafel neemt deze mopperend de smalle papierstrook aan en begint te lezen. De omstanders zien hoe langzaam de kleur uit het gezicht van Hitler verdwijnt. Vanwege het nieuws uit Stalingrad ontstak de dictator de hele dag al bij het minste of geringste in woede. De koffie was te heet, de kamer te klein, het licht te zwak, het geroezemoes te luid, de stafkaarten onduidelijk, of de koffie weer te lauw. Alle aanwezigen waren uiterst behoedzaam om Hitler maar niet te ontrieven. En nu is er een Lorenzbericht dat de stafkamer misstil krijgt.

De Führer is nu helemaal wit weggetrokken. Met trillende hand stopt hij de papierstrook in de zak van zijn uniformjas, buigt het hoofd en loopt weg, de stafofficieren in verbijstering achterlatend.

I

12 oktober 1944 - Oblast Moermansk, op de grens van Noorwegen en de Sovjet-Unie

SILHOUETTEN BEWEGEN ZICH door de nacht. Gehuld in winterkleding en gevoerde bergschoenen klimmen de mannen behendig langs de rotswand omlaag richting het Petsamofjord. De kans dat ze gezien worden is klein. Dit gedeelte van het schiereiland Kola in het noordwesten van de Sovjet-Unie ligt in Arctisch gebied. De bevolkingsdichtheid is hier laag. Behalve enkele nederzettingen, die wijdverspreid liggen, is er geen activiteit te bekennen. De aanwezigheid van nikkel maakt dit gebied daarentegen uiterst waardevol. Nikkel is onmisbaar voor de staalindustrie en de productie van zwaar oorlogsmaterieel.

De compagnie, bestaande uit 195 man, is de vorige dag afgezet bij een smalle inham aan de noordzijde van het schiereiland. Ze konden ongezien van boord gaan. Na een voettocht door het winterlandschap en een beklimming met touwen bereikt ze om middernacht de heuvelrug die uitzicht biedt op het Petsamofjord en Kaap Krestovy. De kaap is een rotsachtige formatie waarop zich een versterkte kustbatterij bevindt, van waaruit de Duitsers de toegang tot de baai en de achterliggende nikkelmijnen beschermen. Uitgerust met 88mm- en 150mm-kanonnen vormt de batterij een genoeg onneembaar fort. Tweemaal eerder hebben de Sovjets geprobeerd om de vijandige stelling uit te schakelen. De eerste keer vanuit de lucht, de tweede keer vanaf het water, maar beide keren bleek de verdediging te sterk. Dit keer moeten speciaal getrainde troepen de klus klaren.

De compagnie wordt opgesplitst in vier pelotons. Twee ervan zullen het hoofdoel met het 150mm-geschut aanvallen, de ande-

re twee krijgen de opdracht de 88mm-kanonnen uit te schakelen. Ze zien de lopen van de kanonnen in het donker afsteken tegen de gerimpelde gloed van het wateroppervlak. Gelegen onderaan de steile helling is de kustbatterij lastig te bereiken, laat staan te overen. Maar de Sovjetroepen zijn getraind op deze omstandigheden. Ze dragen *poloesjoeboks*, korte, met schapenvacht gevoerde jassen, en zijn gewapend met moderne PPS-43-machinepistolen, een simpel lichtgewichtwapen dat uiterst doeltreffend is.

De commandant die naar het hoofddoel zal afdalen, slaat zijn collega op de schouder. 'Oedatsji, tovarisjtsj!'

Die glimlacht. De jaren dat moedertje Rusland het onderspit delfde tegen nazi-Duitsland in de Grote Vaderlandse Oorlog liggen achter hen. Sinds de overwinning bij Stalingrad zijn de Sovjets aan de winnende hand. Ze weten dat ze de Helmut en Lothars kunnen verslaan. Hij tikt op zijn beurt zijn kameraad tegen de wang. 'Succes, vadertje, ik zie je terug na de overwinning...'

Hij is opgeleid als *razvedtsjiki*, een multidisciplinaire verkenner en voert zijn peloton van 95 man omlaag naar de baai, waar de vier 88mm-kanonnen zwijgend wachten in de ochtendschemering. De politiek commissaris, die van bovenaf aan elk legeronderdeel is toegewezen, volgt de commandant op gepaste afstand. Zo vriendelijk als de commandant is tegenover zijn collega, zo nors is hij tegenover de *politroek*. De mannen met de blauwe petten kunnen in zijn ogen weinig goed doen. Ze lopen alleen maar in de weg. Hij is duidelijk in zijn opvatting over hen: meevechten of wegwezen. De politroek weet dat en houdt zich gedeisd. Hij observeert en rapporteert slechts of de commandant van de 181e Speciale Verkenningseenheid zich houdt aan de regels zoals deze zijn opgesteld door Communistische Partij.

Terwijl ze afdalen, wordt de groep waargenomen door de Duitse wachtposten. De bemanning van de 88mm-batterij brengt met een tandwiel de loop van het kanon in stelling. Het eerste schot wordt overhaast afgevuurd en mist de Sovjets. Enkele rotsblokken en kiezelgruis komen omlaag. De Russen kennen de vuurkracht

van de 8,8cm-*Flugabwehrkanone* maar al te goed. Het oorspronkelijk tegen luchtdoelen ingezette kanon bleek net zo krachtig tegen gronddoelen. Het wapen is een ware tankkiller en kan op grote afstand pantserplaten doorboren.

De commandant schreeuwt naar zijn voorste verkenners. Deze springen de laatste meters omlaag en bestormen de 88mm-batterij. Vurend met hun PPS-43-machinepistolen overvallen ze de achtergebleven Duitsers. Bij het zicht van de aanstormende Sovjets waren de meesten van hen de batterij al ontvlucht. De vier kanonnen zijn intact veroverd. Er zijn slechts twee lichtgewonden aan Sovjetzijde en dertig Duitse gevangenen. De commandant neemt plaats op de klif die uitsteekt in de baai, en gebruikt zijn buitgemaakte verrekijker om het doel verderop te bestuderen. De aanval op de andere batterij verloopt minder soepel. Hij ziet dat zijn collega onder vuur ligt en in dekking is gegaan. Hij bedenkt zich geen moment en laat de kanonnen in de richting van de andere vijandige stelling draaien.

De politroek komt naast hem staan.

‘Dat zou ik niet doen als ik u was, kameraad. U kunt onze eigen troepen raken.’

‘Wie heeft jou om je mening gevraagd?’

‘Ik neem aan dat u begrijpt dat ik hoger ben in rang.’

‘Daar heb ik lak aan!’

De politiek commissaris haalt zijn Tokarevpistool tevoorschijn en richt het tegen de slaap van de commandant. Die houdt de verrekijker onbewogen voor zijn ogen. De Carl Zeiss-*Feldstecher* is een kwaliteitsproduct van Duitse bodem. De slagbeweging die hij met de anderhalve kilo zware verrekijker maakt, ziet de politroek niet aankomen. De man valt achterover op de rotsachtige ondergrond. Zijn pet rolt af en verdwijnt in de baai. Soldaten die het tafereel hebben waargenomen, kunnen met moeite hun lach onderdrukken. Wanneer de politroek weer is opgestaan, veegt hij het bloed onder zijn neus vandaan. Hij wil zich direct revancheren, maar bedenkt zich. De blik in zijn ogen verraadt een andere vorm van ver-

gelding. Een combinatie van tijd en pijn. Hij zal zijn wraak door de machinaties in de politieke partij laten uitvoeren.

Nadat de vier 88mm-kanonnen de andere batterij onder vuur hebben genomen, kantelt de strijd in het voordeel van de Sovjets. Dit wordt nog verder bespoedigd wanneer twee Il-2 Sjoermovik-grondaanvalsvliegtuigen zich ermee gaan bemoeien. Na minder dan uur geven de Duitsers zich over. De nikkelmijnen zijn weer in Russische handen. Van de aanvalstroepen, die aanvankelijk bestonden uit 195 man, zijn er 53 gesneuveld. De getrainde soldaten van de 18te Speciale Verkenningseenheid hebben hun doel bereikt. De reputatie van de *Spetsialnoje naznatsjenia* – speciale opdrachtroepen – is bevestigd. De afkorting ‘Spetsnaz’ zal pas decennia later tot het Westen doordringen.